

Fra Klubbens byvandring i Køge *fredag, den 9. september 2016*

Deltagerne i Klubbens arrangement – byvandring i Køge – forsamlede sig ved statuen af Frederik d. 7. på Køge torv. Torvet er landets største provinstorv og der holdes stort marked hver onsdag og lørdag.

Byvandringen blev på fremragende vis, humoristisk og oplysende guidet af byens turistchef, Lars Nielsen, der krydrede sin fortælling om byen med mange historier og skrøner.

Hvor Køge Ås holder op, et par kilometer fra Køge Bugt, lå i den tidlige middelalder bondebyen Gl. Køge. Bondebyen og dens jorder blev integreret i Gl. Køgegård. Imidlertid opstod en bebyggelse ved Køge Å's udløb i Køge Bugt med et havneanlæg, som blev anvendt bl.a. i forbindelse med køgeborgernes deltagelse i høstmarkedet og skånemarkedet i Skanør, hvor Køge havde faste studepladser i markedstiden.

Kongen – Erik Glipping – kunne se, at der manglede en købstad i det inderste af Køge Bugt. Det tilstræbtes nemlig at etablere købstæder jævnt spredt over landet med passende afstand imellem, således at man på en dagsrejse kunne transportere varer og folk fra den ene købstad til den anden. Med købstæder i Roskilde, Ringsted, Næstved og Vordingborg manglede der en ved Køge Å's udløb. Derfor fik Køge købstadprivilegier og stadsret i 1288 af efterfølgeren Erik Menved.

Sådanne købstadprivilegier gik især ud på at forbeholde handelen for købstadens borgere. Uden for købstaden var adgangen til at drive handel meget beskedet. Køge blev en "broby", et gennemfartsled for trafik fra nord og vest og videre mod syd til Stevns og Sydsjælland, og havde samtidig forbindelsen til havet, altså en ganske god beliggenhed for et handelscenter.

Med privilegierne af 1288 blev den lille bebyggelse ved åmundingen hurtigt udvidet til en egentlig by. I hvert fald blev der lavet en plan for byen, en byplan i lighed med de byplaner, som blev brugt i Nordtyskland, hvor

Klub 60+

Pensionistforening for tidligere medarbejdere i Fødevareministeriet og for nuværende 60+ -medarbejdere

der i det 13. århundrede byggedes købstæder i de tidligere slaviske områder. Køge byplan var netop en plan, og husene kom først til hen ad vejen, så at sige. Det store torv var allerede med i planen fra begyndelsen.

Omkring Køge torv ligger en række fine huse, hvoraf mange er fra 1600-tallet, samt en enkelt ny forretningsejendom i et helt moderne og upassende formsprog. Men også det er sammen med de gamle huse kendt bevaringsværdigt. For østenden af torvet (Torvet No. 1) findes Køge Rådhus, der er Danmarks ældste fungerende rådhusbygning. Bygningen er fra 1552. På torvets sydside er et anseligt stenhus, kaldet Kong Hans' gård. Navnet er sat på huset i nyere tid og huset har iflg. turistchefen ikke noget med Kong Hans at gøre.

Efter denne indføring i Køge bys historie begav deltagerne sig mod nord ad Kirkestræde. Her standsede guiden først ved No 3: Oluf Sanderson og Margareta Jorgensdaaters hus, der er opført i 1638. På portens inderside er der tusindvis af sømhuller hidrørende fra mange års slagterivirksomhed. Kirkestræde No. 10 er også fra første halvdel af 1600-tallet og har siden 1856 rummet Køge Børneasyl, altså en børnehave. Kirkestræde No. 13 "Smedegården" er fra begyndelsen af 1500-tallet. Bindingsværket er kaldet over sammen med murtavlene, altså "over stok og sten". Foran indgangen er et par hyggebænke med de gamle kalkstensstøtter. Disse "bi-

slagssten" er de eneste i Danmark, der endnu står på deres oprindelige pladser. Kirkestræde No. 20 er Danmarks ældste daterede bindingsværksbygning; den er fra 1527. Huset er en lille rest af en række vistnok "kommunale" lejeboliger. Huset har kun et rum og beboedes af en familie med 10

børn. På gadesiden er murværket udmuret med mursten, på gårdsiden lerklinet. Tegltaget er lagt med munke og nonner.

Næste stop var kirken fra 1300-tallet, der er viet til Sct. Nikolaj, helgen for bl. a. de søfarende. Kirken var optaget af en kirkelig handling, så vi måtte nøjes med at se den udefra. Guiden viste os et sted på kirkens mur, hvor det kunne ses, at kirken i sin tid var blevet forlænget. I den gamle del var murtykkelsen noget større end i den nye, for med tiden havde man lært at lave stærkere murværk, som ikke behøvede at være så kraftigt for at

Klub 60+

Pensionistforening for tidligere medarbejdere i Fødevarerministeriet og for nuværende 60+ -medarbejdere

kunne bære hvælvingerne. Øverst i tårnets østside er en karnapagtig udbygning, kaldet "Lygten". I "Lygten" kunne tændes blus til vejledning for de søfarende. Kirken kunne altså fungere som fyrtårn, formentlig landets ældste.

Ligesom så mange andre byer har også Køge været udsat for ulykkelige hændelser: i 1633 brændte store dele af byen, og derfor er så mange af byens huse fra tiden derefter. Under svenskekrigene i 1600-tallets midte blev Køge befæstet af de svenske besættelsestropper. Det var i disse år, at Svend Poulsen Gønge og hans folk generede svenskerne ganske meget ved at føre regulær modstandskamp mod dem. I Køge Bugt var flere søslag mod svenske flådeenheder. I 1677 sejrede Niels Juel over svenskerne og i 1710 opholdt danske skibe den svenske flåde. Det var ved den lejlighed Ivar Huitfeldts skib Dannebrog sprang i luften med ham selv og hele besætningen. I 1807 kom englænderne (igen) og gik i land ved Vedbæk, hvorfra de marcherede mod København og Køge. Den danske hær var sendt til hertugdømmerne, men det sjællandske landeværn (en slags

hjemmeværn) mobiliseredes og stødte sammen med englænderne lidt nord for Køge ved Skillingskroen. Kroen er siden nedlagt og den erstattedes af gården Driftsbrohus (formentlig hvor Gl. Køge Landevej ved Driftsbroen krydser Skensved Å syd for Solrød.) Landeværnet blev 29. august 1807

helt revet op af Wellingtons soldater og flygtede. Mange af dem mistede ved den lejlighed deres træsko, deraf navnet på træfningen "Træskoslaget". Den 2. september samme år bombarderede englænderne København.

Vi blev derefter ledet ned ad Nørregade og passerede dobbeltgården No. 4, to købmandsgårde opførte 1610 og 1619 og som nu huser Køge Museum. I museets have ligger et af Danmarks ældste bindingsværkshuse, der er fra ca. 1500. Det er flyttet hertil i 1914. Museets facade mod Nørregade indeholder fornemt bindingsværk med store udkragninger ved både 1. sal og taget.

Torvet No. 2 er fra 1850-erne, men på stedet lå før en købmandsgård, der i 1600-tallet beboedes af bl.a. Hans Bartskeer og hustru Anne. De blev midtpunktet i sagen om Kjøge Huus Kors, en hekseproces, der medførte, at 15 kvinder blev anklaget for hekseri og brændt.

Klub 60+

Pensionistforening for tidligere medarbejdere i Fødevarerministeriet og for nuværende 60+ -medarbejdere

Brogade No 1 blev opført i 1660-erne af Køges første privilegerede apoteker, Jørgen Berendsen, og er stadig apotek. Facaden er dog renoveret i 1865. Brogade No 16 er et bindingsværkshus på 18 fag. Det er byen længste og opført 1636 af borgmester Christensen. I Langkildes Gård ved Brogade No 17 fandt man i 1987 Danmarks største sølvskat fra 1600-tallet, 2100 sølvmonter. Sølvskatten kan ses på Køge museum. Findestedet er markeret i gården.

Efter besigtigelse af endnu et par bindingsværksejendomme med bemærkelsesværdige træskærerier gik deltagerne ind i Oluf Jensens Gård ved Brogade No. 7 med pakhuse og anden blandet bebyggelse samt Restaurant Christians Minde, der serverede en dejlig frokost.

Det var en helt igennem dejlig byvandring gennem en mindre provinskøbstad, hvor alting emmede af historie, og man mærkede at der på stedet har været og levet mennesker meget længe før vi kom der.

